

Luty 2026 r.

Zdrowie i prawa seksualne oraz reprodukcyjne

Przegląd wpływu działań Plan International w Europie Wschodniej i Środkowej (2022–2025)

Odpowiedź humanitarna Plan International na kryzys w Ukrainie

Plan International zainicjowała swoją Humanitarną Odpowiedź na Kryzys Uchodźczy związany z Ukrainą bezpośrednio po eskalacji wojny w Ukrainie w lutym 2022 r., uruchamiając działania w Polsce, Mołdawii i Rumunii. Organizacja ustanowiła swoją obecność w Ukrainie w sierpniu 2022 r. i od tego czasu wzmacnia zintegrowane programy humanitarne realizowane przez partnerów społeczeństwa obywatelskiego w Europie Wschodniej i Środkowej (ECE).

Odpowiedź humanitarna Plan International i jego partnerów ma na celu ograniczenie podatności i ryzyk, z jakimi mierzą się uchodźcy, osoby wewnętrznie przesiedlone oraz osoby dotknięte konfliktem na terytorium Ukrainy oraz w krajach przyjmujących. Oprócz zapewniania bezpośredniej, ratującej życie pomocy humanitarnej, celem Plan International jest również przeciwdziałanie nierównościom strukturalnym oraz promowanie sprawiedliwości społecznej, płciowej oraz ekonomicznej w ECE poprzez wzmacnianie odporności, dobrostanu i sprawczości dziewcząt, młodych ludzi, a także grup mniejszościowych lub niedominujących.

Dzięki konsekwentnemu utrzymywaniu poziomu wydatków realizowanych przez partnerów powyżej 70%, zlokalizowane i oparte na partnerstwie podejście Plan International zapewniło szybsze, lepiej dostosowane do kontekstu oraz bardziej zrównoważone dostarczanie pomocy, przy jednoczesnym wzmacnianiu długoterminowego potencjału lokalnych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w ECE. W latach 2022–2025 podejście to umożliwiło Plan International dotarcie do ponad 1,7 miliona osób poprzez 65 partnerów i 87 projektów realizowanych w czterech krajach.

Zasięg działań Plan International według kraju w ECE

291 tys. uczestników objętych wsparciem w ramach 24 projektów.

20 partnerów do tej pory.

72% budżetu w wysokości 18 mln EUR przekazano partnerom.

70 tys. uczestników objętych wsparciem w ramach 15 projektów.

11 partnerów do tej pory.

79% budżetu w wysokości 12 mln EUR przekazano partnerom.

1,2 mln uczestników objętych wsparciem w ramach 33 projektów.

22 partnerów do tej pory.

71% budżetu w wysokości 41 mln EUR przekazano partnerom.

151 tys. uczestników objętych wsparciem w ramach 15 projektów.

12 partnerów do tej pory.

69% budżetu w wysokości 10 mln EUR przekazano partnerom.

Kluczowe wnioski

Interwencje Plan International i partnerów w obszarze zdrowie i prawa seksualne oraz reprodukcyjne (SRiZ) w ECE łączyły bezpośrednie świadczenie usług z działaniami informacyjno-edukacyjnymi, zapewniając, że nawet w politycznie restrykcyjnych środowiskach dziewczęta, kobiety oraz grupy wrażliwe mogą uzyskać opiekę i informacje, których potrzebują:

- Dzięki kierowaniu do odpowiednich usług, a także dzięki usługom świadczonym bezpośrednio przez Plan International i jej partnerów, poszerzono dostęp do usług w zakresie SRiZ w ECE.

- Działania podnoszące świadomość dostarczyły również kluczowych informacji, wspierając IDP, uchodźców oraz społeczności przyjmujące w rozumieniu ich praw w zakresie SRiZ oraz w dostępie do podstawowych usług w Ukrainie i krajach przyjmujących.

149 tys.

osób objętych działaniami SRiZ Plan International i partnerów w ECE.

Wpływ interwencji w zakresie SRiZ

Działania informacyjno-edukacyjne dostarczały kluczowych informacji, wspierając społeczności przesiedlone, uchodźcze oraz przyjmujące w rozumieniu ich SRiZ oraz w dostępie do najważniejszych usług. Na początku działań w **Ukrainie** postępy osiągnięto dzięki sesjom podnoszącym świadomość w zakresie SRiZ, łączącym dostosowaną do wieku edukację dotyczącą antykoncepcji, dojrzenia, zdrowia menstruacyjnego, kultury zgody oraz zdrowych relacji. Zwiększony dostęp do rzetelnych informacji SRiZ poprawił wiedzę i zdolność do samo-ochrony nastolatków i młodych kobiet, a jednocześnie przyczynił się do redukcji stygmatyzacji i promowania równości płci. W ostatnim czasie działania informacyjne w Ukrainie zostały zintegrowane z programem **Rodzicielstwo i umiejętności życiowe nastolatków (PALS)**, aby wzmocnić pewność siebie młodych ludzi i promować zdrowsze zachowania. Oba podejścia do podnoszenia świadomości w Ukrainie przyczyniły się do zwiększenia zdolności CAY do podejmowania świadomych decyzji dotyczących SRiZ.

Działania informacyjne i edukacyjne promowały SRiZ również w krajach przyjmujących. W **Mołdawii** i **Rumunii** Plan International i partnerzy stosowali model rówieśniczy (peer-to-peer) w edukacji SRiZ dla nastolatków. Udział młodzieży w sesjach SRiZ ujawnił nieoczekiwane zainteresowanie tematami wcześniej uznawanymi za drugorzędne. Sesje te były szczególnie istotne tam, gdzie nastolatki miały niemal zerowy dostęp do informacji z zakresu zdrowia reprodukcyjnego. Dodatkowo w **Mołdawii** sesje dla rodziców, integrujące SRiZ i ochronę dzieci, skierowane do opiekunów ze społeczności przyjmujących i uchodźczych,

wzmacniały kompetencje sprzyjające dobrostanowi rodzin, pomagając rodzicom uzyskać kompleksowe zrozumienie zdrowia i praw związanych z płcią.

O programie PALS Plan International

Globalny program **PALS** realizowany przez Plan International wspiera nastolatków oraz ich opiekunów w kontekstach kryzysów nagłych i długotrwałych. Jego celem jest wyposażenie młodzieży w wieku od 10 do 19 lat oraz ich opiekunów w kluczowe informacje, umiejętności i zasoby niezbędne do wspierania zdrowia, bezpieczeństwa i dobrostanu nastolatków w sytuacjach kryzysowych.¹

W krajach przyjmujących Plan International i partnerzy poszerzali także dostęp do usług SRiZ poprzez kierowanie do usług oraz bezpośrednie ich świadczenie. Przykładowo, mimo restrykcyjnej polityki w **Polsce**, Plan International wspierała kierowanie uchodźców z Ukrainy do usług SRiZ – w szczególności osób, które doświadczyły GBV – a także Kompleksową Edukację Seksualną (KES) poza szkołą dla uchodźczych nastolatków za zgodą rodziców. Ponadto, we współpracy z jednym z partnerów, Plan International wsparła otwarcie kliniki zapewniającej bezpośrednie wsparcie w zakresie zdrowia reprodukcyjnego zarówno osobom z Polski, jak i uchodźczym.

W **Moldawii** partnerzy docierali do uchodźców oraz uczestników z grup marginalizowanych, w tym pracowników seksualnych i osób używających narkotyków, oferując testy w kierunku STI, antykoncepcję oraz kierowanie do specjalistycznej opieki. Ostatnio zakres działań został rozszerzony o monitorowanie ciąży, zestawy higieniczne oraz sesje informacyjne ukierunkowane na nastolatków, w tym dla dzieci przebywających w tymczasowych ośrodkach opieki, a także dla społeczności romskich i młodzieży.

W **Rumunii** partnerzy zapewniali bezpieczny dostęp do opieki zdrowotnej dla dziewcząt i kobiet, w tym dostęp do aborcji, leków oraz kierowanie do usług. Dostęp do usług został dodatkowo wzmocniony dzięki dwóm infoliniom – jednej dedykowanej młodzieży oraz wielojęzycznemu call center oferującemu wsparcie w językach ukraińskim, angielskim i rosyjskim. Utworzono również centrum dla kobiet w społeczności wiejskiej, zapewniające bezpieczną przestrzeń do korzystania z usług SRiZ oraz udziału w inicjatywach prowadzonych przez społeczność, które poprawiały ich dobrostan.

Interwencje ukierunkowane na normy społeczne miały kluczowe znaczenie dla poprawy dostępu do SRiZ w społecznościach marginalizowanych. Przykładowo działania skoncentrowane na zwiększaniu świadomości SRiZ wśród romskich nastolatków w **Moldawii** doprowadziły do zmian w wiedzy, postawach i praktykach związanych z SRiZ wśród uczestników projektów. Choć rozmowy na te tematy są zazwyczaj postrzegane jako nieodpowiednie w rodzinach

romskich, konsultacje z CAY, rodzicami oraz specjalistami umożliwiły uzyskanie akceptacji społeczności, co przełożyło się na wzrost świadomości SRiZ wśród romskich CAY.

O podejściu Plan International do SRiZ w ECE

We wszystkich krajach ECE, w których działa Plan International, KES pozostaje ograniczona zarówno w szkołach, jak i poza nimi. Skutkuje to brakiem niezbędnych informacji i wsparcia dla CAY w zakresie ich SRiZ, seksualności i relacji. Od początku działań w regionie Plan International wraz z partnerami wypełnia tę lukę, wspierając nastolatków, młodzież oraz usługodawców, aby zapewnić terminowy dostęp do usług i informacji SRiZ dostosowanych do wieku i płci.

W **Rumunii** interwencje również przyczyniły się do zmiany norm dotyczących SRiZ wśród uczestników ze społeczności marginalizowanych. Sesje grupowe i indywidualne stworzyły bezpieczne i inkluzywne środowisko, zachęcające kobiety do priorytetowego traktowania własnego zdrowia oraz dzielenia się wiedzą i doświadczeniami z innymi. Po zakończeniu sesji uczestniczki deklarowały, że czują się lepiej poinformowane na temat SRiZ oraz coraz bardziej komfortowo podczas konsultacji dotyczących SRiZ.

Młodzi ludzie biorą udział w szkoleniu dotyczącym praw i zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego (SRHR) w Bukareszcie © Plan International

Jakie są kluczowe potrzeby i wyzwania w obszarze SRiZ w ECE?

Wybrane wnioski z badań Plan International

Programy chroniące SRiZ pozostają wysoce istotne w ECE, co potwierdzają badania Plan International:¹¹

W **Ukrainie** dostęp do państwowych usług SRiZ został ograniczony z powodu **zniszczenia szpitali i klinik, niedoborów zasobów oraz zakłóceń w funkcjonowaniu systemu opieki zdrowotnej** od czasu eskalacji wojny. Zgłaszano również problemy z zapewnieniem antykoncepcji awaryjnej oraz klinicznego postępowania wobec osób, które doświadczyły gwałtu, na obszarach przyfrontowych lub znajdujących się na linii frontu – ze względu na zamknięcia aptek, uszkodzenia placówek i przerwane łańcuchy dostaw.

W **Polsce** głównymi barierami w dostępie do usług SRiZ dla dziewcząt i kobiet – zarówno uchodźczych, jak i lokalnych – są niedawne ograniczenia praw seksualnych i reprodukcyjnych, w tym dostępu do antykoncepcji i aborcji. Obowiązujące w Polsce prawo aborcyjne należy obecnie do najbardziej restrykcyjnych w Unii Europejskiej. Wiele dziewcząt w Polsce otrzymuje niewiele lub żadnych informacji na temat bezpłatnych usług SRiZ – zarówno ze strony instytucji rządowych, jak i NGO.

W **Rumunii** dostęp do usług SRiZ jest **ograniczony przez postawy konserwatywne, bariery biurokratyczne** oraz niedofinansowany system ochrony zdrowia. Pomimo że aborcja jest legalna do 14. tygodnia ciąży, wielu lekarzy odmawia jej wykonania w publicznych placówkach lub udzielenia skierowania. Od 2021 r. usługi SRiZ uległy dalszemu osłabieniu w wyniku zaprzestania finansowania dopłat do antykoncepcji oraz edukacji seksualnej przez rząd Rumunii, co doprowadziło do zamykania klinik.

Bariery dla grup marginalizowanych

Zgodnie z badaniami Plan International, grupy marginalizowane napotykają szczególne trudności w dostępie do informacji i usług SRiZ w Ukrainie i Rumunii. W **Ukrainie** osoby z grup marginalizowanych – w tym **dziewczęta ze społeczności romskiej** – wskazują, że ograniczenia finansowe stanowią dodatkową barierę w dostępie do usług SRiZ. Są one również bardziej narażone na utracenie dostępu do już ograniczonych usług SRiZ z powodu braku świadomości na temat dostępnych bezpłatnych świadczeń.

Podobnie w **Rumunii** występuje znacząca dyskryminacja i marginalizacja w obszarze SRiZ wobec takich grup jak **uchodźcy, Romowie, społeczność LGBTQI+, ludność wiejska oraz osoby z niepełnosprawnościami**. Choć organizacje społeczeństwa obywatelskiego (CSO) i NGO w Rumunii oferują usługi dla tych grup, wiele z nich nie dysponuje programami ukierunkowanymi na przeciwdziałanie głęboko zakorzenionej i systemowej dyskryminacji wobec populacji wrażliwych.

Źródła informacji na temat SRiZ

Zgodnie z relacjami nastolatków w **Ukrainie**, a także dziewcząt w **Polsce** i **Rumunii** uczących się w ramach ukraińskiego systemu edukacji online, **edukacja seksualna** wprowadzana jest późno, zazwyczaj w wieku 13–14 lat. Ustalenia badań Plan International pokazują, że choć luka w KES istniała już przed eskalacją wojny, uległa ona pogłębieniu z powodu trudności w realizacji wysokiej jakości KES w trybie online. W Polsce dziewczęta uchodźcze zgłaszały również ograniczenia w dostępie do KES, przy czym starsze nastolatki wskazywały, że nie uczestniczyły w żadnych zajęciach SRiZ po zmianie systemu edukacji. W Rumunii obecnie prawie nie prowadzi się KES w szkołach publicznych.

W związku z ograniczonym zakresem KES, głównym źródłem informacji dla dziewcząt są **matki lub opiekunki**. Jednak część dziewcząt doświadcza milczenia na ten temat w domu i nie czuje się komfortowo, inicjując takie rozmowy. Inne wskazywały, że opiekunki mają ograniczony czas na rozmowy o tych kwestiach od czasu eskalacji wojny w Ukrainie. Chłopcy w **Ukrainie** również czerpią wiedzę w sposób nieformalny, a nie poprzez oficjalne kanały, i doświadczają niedostatecznego dostępu do rzetelnych informacji SRiZ.

Wpływ stereotypów i norm dotyczących seksu i seksualności

Rola opiekunów oraz środowiska rodzinnego w ułatwianiu dostępu do rzetelnych informacji SRiZ i wysokiej jakości usług może być kluczowa. Jednak opiekunowie z rodzin przesiedlonych mogą unikać poszukiwania profesjonalnej pomocy dla dziewcząt z powodu negatywnych postaw wobec usług SRiZ. Ponadto zdrowie i dobrostan nastolatków mogą ucierpieć, gdy edukacja seksualna utrwała **szkodliwe stereotypy i normy dotyczące seksu i seksualności**.

Młodzi ludzie uczestniczą w szkoleniu rówieśniczym dotyczącym Praw i Zdrowia Seksualnego i Reprodukcyjnego (SRHR) w Rumunii © Youth for Youth

W **Rumunii** w szczególności dezinformacja na temat seksualności jest powszechna ze względu na wpływ mediów społecznościowych i pornografii. Trudności w dostępie do SRiZ odzwierciedlają również narastające konserwatywne normy płciowe w rumuńskim społeczeństwie. Dominacja tradycyjnych poglądów na antykoncepcję, aborcję i role płciowe wynika m.in. z wpływu instytucji religijnych, które wykorzystują finansowanie zewnętrzne do oddziaływania na ustawodawstwo i polityki publiczne.

Chcesz dowiedzieć się więcej o potrzebach i wyzwaniach w zakresie SRiZ w ECE?
Przeczytaj następujące raporty:

 [Adolescent Girls in Crisis – Voices from Ukraine, Poland and Romania](#)
(czerwiec 2024)

 [Sexual & Reproductive Health and Rights in Romania: Current Status and Future Trajectories](#)
(sierpień 2024)

Bibliografia

- i Plan International (2021) PALS: *Adolescent Life Skills and Parenting in Humanitarian Settings*. Available at: <https://plan-international.org/uploads/2025/07/ANNEX-F-PALS-Programme-Brief.pdf>.
- ii Plan International (2024), *Adolescent Girls in Crisis: Voices*

from Ukraine, Poland and Romania. Dostępne na: <https://plan-international.org/publications/girls-in-crisis-ukraine/>; Plan International (2024) *Sexual & Reproductive Health and Rights in Romania: Current Status and Future Trajectories*. Dostępne na: <https://plan-international.org/romania-en/publications/research-status-sexual-reproductive-health-rights-romania/>.

O Plan International

Plan International jest niezależną organizacją rozwojową i humanitarną, działającą na rzecz praw dzieci i równości dziewcząt. Wierzymy w siłę i potencjał każdego dziecka, choć wiemy, że często są one ograniczane przez ubóstwo, przemoc, wykluczenie i dyskryminację. I to właśnie dziewczęta doświadczają tych barier najdotkliwiej.

Współpracując z dziećmi, młodzieżą, ich opiekunami oraz organizacjami partnerskimi, dążymy do stworzenia sprawiedliwego świata, eliminując podstawowe przyczyny problemów, z którymi mierzą się dziewczęta i dzieci w trudnej sytuacji. Chronimy prawa dzieci od chwili narodzin aż do osiągnięcia dorosłości, pomagając im przygotować się na kryzysy i przeciwności losu oraz skutecznie na nie reagować. Wprowadzamy zmiany w praktykach i politykach na poziomie lokalnym, krajowym i globalnym, wykorzystując nasze zasięgi, doświadczenie i wiedzę.

Od ponad 85 lat jednoczymy zdeterminowanych optymistów, aby wspólnie zmieniać życie dzieci w ponad 80 krajach.

Nie zatrzymamy się, dopóki wszyscy nie będziemy równi.

 @plan-international

 @planinternational

 @planinternationaltv

 @plan.international

 @planinternational

 @planinternationalece

 @planglobal

 @planinternationalece